eriam omnino invalidos, repeti jusserit; qua de re iterum redibit sermo *in tract. de sacramentis à n. 223.* Interim negari non potest, quòd in hoc casu (qui tamen est puri, & nudi, atque informis facti) primò Stephanus, & post eum Sergius III. (qui id judicium approbavit) graviter erraverint.

Dices. Si est de fide, Formosum fuisse verum Pontificem, Stephanus erravit contra fidem, eum non agnoscendo. Resp. 1. Error Stephani circa personam Formosi, ejúsque Papatum, fuit hominis privati, & non Pontificis, è cathedra docentis. Resp. 2. Fuit tantùm error materialis, non tam circa fidem, quàm circa aliquam veritatem, quæ nondum tanquam credenda erat proposita; quia tunc temporis hæc nostra conclusio nondum fuerat ità discussa, aut ità clarè proposita, adeóque Stephanum (idem est de Sergio) rebus Theologicis non valde addictum, potuit latere: imò (ùt suprà *n. 439.* ex Suarezio vidimus) fortè necdum assertio nostra est apertè ab Ecclesia definita: & hinc potuit revelatio hac de re, Stephano non fuisse satis applicata: quin etiam potuit ex passione cæca putare, Formosum non fuisse universaliter acceptatum. Quod autem Pontifex possit, ignorare aliquam revelationem, necdum apertè propositam, & sic sentire ei oppositum ùt privata persona, non videtur ab ullo negari: & difficulter negaretur in Joanne XXII. qui aliquando privatim putavit, animas defunctorum ante diem judicii non admitti in cœlum, aut ad visionem DEI.

ARTICULUS XIX.

An Definitio Ecclesiæ sit Verbum DEI strictè dictum.

443. PRænotandum, 1. Scripturam Sacram, seu Verbum DEI scriptum, esse illud, quod scriptum est instinctu Spiritûs Sancti, dictantis, non tantùm sensum, sed etiam verba; nam in sacris literis, non tantùm sensus, sed etiam verba singula (de quibus infallibiliter scimus, non esse per aliquem errorem corrupta, e. g. à descriptoribus, vel typographis) sunt infallibilia. Quæ verba tamen dupliciter dictari possunt. Primò *formaliter simul, & materialiter*, quando scilicet Spiritus S. prævenit scriptorem, &, antequam hic verba excogitet, ipse jam illa suggerit: id quod tunc maximè fit, quando de altissimis mysteriis sermo est: imò Suarez *de fide disp. 5. sec. 3. n. 5.* ait, ùt plurimùm in sacris libris verba esse ità dictata.

Secundò dictari possunt verba à Spiritu S. *formaliter tantùm*, quando scilicet Spiritus S. relinquit scriptori libertatem, ad utendum speciebus suis, & eligenda materialiter verba: sed ei assistit, ne quid falsi, aut indecentis misceat: atque etiam post eam materialem electionem, ea verba assumit tanquam sua, atque dictat, ac suo nomine vult scribi: sicut scilicet Christus reliquit Ecclesiæ materialem electionem aliquarum materiarum in certis sacramentis, e. g. in sacramento ordinis, quas dein ipse instituit; nec enim Ecclesia instituit materiam, aut formam sacramentorum.

Hoc autem videtur fieri tunc, quando scribuntur ea, quæ erant naturaliter canonicis scriptoribus notissima, ùt illud *2. ad Timoth. 4. v. 11. Lucas est mecum solus.* & *ad Rom. 16. v. 21. Salutat vos Timotheus adjutor meus &c.* Hinc autem potest contingere, ut scriptor canonicus possit veniam petere, non quidem ob admissum errorem, quem DEUS impedivit: sed vel ob non electa materialiter optima verba, vel ob additam, aut omissam aliquam circumstantiam, quæ non vitiet veritatem historiæ &c. Sic *2. Mach. 15. v. 39.* ait scriptor canonicus: *Et si quidem bene, & ut historiæ competit, hoc & ipse velim: sin autem minùs dignè, concedendum est mihi.* Sic etiam S. Paulus *2. Corinth. 11. v. 6.* de se ait: *Etsi imperitus sermone, sed non scientiâ.*

444. Prænotandum 2. triplici modo scribi posse e. g. epistolam principis. 1. si ipse manu propria scribat. 2. si dictet verba etiam materialiter. 3. si jubeat scribere nomine suo, & ipse suam auctoritatem scripto impertiat. Sic e. g. scribitur edictum nomine imperatoris, à cancellariis, vel secretariis, qui ipsi verba eligunt, & scriptum componunt, quod imperator tanquam suum assumit, ac subditis proponit. Potest tamen 4. princeps jubere, ut secretarius scribat, non suo, id est, principis nomine, sed suo, id est, secretarii, ità tamen, ut principis voluntatem significet: at tunc talis epistola non est scriptum, aut verbum principis strictè dictum: sed est scriptum secretarii: quamvis etiam habeat aliquam auctoritatem mediatè à principe.

Quodsi etiam princeps legeret eam epistolam, antequam mitteretur, & sic impediret, ne aliquid falsi misceretur: ista tamen necdum esset ejus proprium verbum, aut scriptum: sed tantùm ejus assistentia secretario exhibita impediret falsitatem. Id quod etiam ex eo colligitur, quòd, quando primis tribus modis scribitur, semper ponatur: *Nos DEI gratiâ volumus, jubemus te &c.* at, si quarto modo scribitur, ità ponitur: *Princeps vult, ut sua dominatio, hoc, vel illud faciat.*

445. Ubi tamen advertendum, quòd, etsi in Sacra Scriptura aliquando videatur loqui suo nomine scriptor canonicus, e. g. Apostolus Paulus, tamen ea verba sint verba DEI, non tantùm historicè referentis, ea esse dicta (ùt sæpe fit etiam in Scriptura, quando scilicet dicta falsa, vel alia DEO non conveniunt) sed etiam dicentis: sicut scilicet in comœdiis Terentii, vel Plauti, quidquid actores dicunt, verba sunt Terentii, vel Plauti. Non tamen ea verba semper sunt DEI, suo nomine aliquid præcipientis, vel ordinantis; ùt patet ex illis verbis S. Pau-

Pauli. *1. Cor. 7. v. 12. Cæteris ego dico, non Dominus*: quæ, licèt sint verba DEI, tamen non sunt DEI immediatè præcipientis: item præceptum, abstinendi à sanguine *Actor. 15. v. 29.* licèt habeatur in Sacra Scriptura, non est Divinum, sed Apostolicum; unde etiam postea cessavit.

446. Prænotandum 3. sensum Sacræ Scripturæ assignari à doctoribus quadruplicem, juxta illos versiculos: *Littera scripta docet: quid credas, Allegoria: Moralis, quid agas: quid speres, Anagogia.* Itaque, ùt satis communiter docent, *Literalis sensus* est idem, ac historicus, seu etiam ille, quem verba immediatè, in sensu obvio, & grammaticali, præseferunt. Et juxta hanc explicationem sensus literalis, licèt sæpissimè, non tamen semper est de fide, e. g. Christus non est literaliter, seu in sensu grammaticali, credendus esse vitis, petra, pastor ovium &c. sed tantùm allegoricè, scilicet intelligendo per oves homines &c. *Allegoricus sensus* ostendit per allegoriam, seu tropicè, quid credendum, e. g. Christum ex eo, quòd dicatur vitis, & nos palmites, credendum esse auctorem gratiæ, sinè qua nihil boni, præsertim supernaturaliter meritorii, possimus facere. *Moralis sensus* spectat ad mores, & docet, quid debeamus agere, vel omittere. *Anagogicus sensus* per tropum ostendit, quid in futurum debeamus sperare: sic per terram lacte, & melle manantem, seu terram promissionis, indicatur speranda beatitudo cœlestis. Addendum hic, sæpe in eodem textu plures, vel etiam omnes hos sensus, convenire.

Paulò aliter, cum pluribus aliis à se citatis, discurrit P. Didacus de Quadros *Palestræ Biblicæ tom. 2. p. 2. apparatûs c. 2. n. 9.* Ad hujus auctoris mentem *Literalis sensus* est ille, *qui per voces, sive propriè, sive tropicè acceptas, in contextu significatur primò, proxime, ac immediatè.* Et hinc, si narratur in Scripturis aliqua historia, sensus literalis est sensus historicus: aliàs etiam potest esse tropicus, ùt quando Christus de se, & Apostolis dicit: *Ego sum vitis, vos palmites. Joan. 15. v. 5.* ubi Christus, non nisi in sensu tropico, voluit significare, se esse vitem &c. *Allegoricus sensus* est ille, *qui per allegoriam, seu tropum, ostendit, quid sit credendum:* & talis sensus est in illis verbis *Matth. 21. v. 42.* à Christo Domino *ex psalmo 117. v. 22.* usurpatis: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli:* quibus allegoricè nobis proponitur credendum, quòd Christus à Pharisæis, tanquam synagogæ architectis, seu primoribus, fuerit rejectus: à DEO autem adhibitus, tanquam lapis fundamentalis, & quidem angularis, ut duos parietes, hoc est, gentiles, & Judæos, velut angulo jungeret, in una Ecclesiæ domo.

Moralis sensus est ille, *qui mores spectat, & indicat, quid agere, vel omittere debeamus*: e. g. dum dicitur *Matth. 22. v. 37. Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo &c.* quibus docemur, eliciendum esse amorem DEI super omnia. *Anagogicus sensus* est ille, *qui per tropum ostendit, quid in futurum speremus.* Sic, dum *Exodi 33. v. 2. & 3.* dicitur: *Mittam præcursorem tui Angelum, ut .... intres in terram, fluentem lacte, & melle*: proponitur nobis speranda beatitudo cœlestis. Et hi tres sensus, nempe allegoricus, moralis, & anagogicus, satis communiter vocantur etiam *sensus spiritualis*, qui videtur opponi sensui literali. At verò Quadros *loc. cit.* asserit, quòd omnes hi tres sensus possint esse etiam literales, si nempe in contextu significentur primò, proximè, & immediatè.

Et certè in primo textu suprà adducto: *Ego sum vitis, vos palmites*: sensus primò intentus, adeóque juxta hunc auctorem literalis, est allegoricus; nam sub allegoria vitis, & palmitum, docemur credere, omnem influxum gratiæ, sinè qua nihil boni operis supernaturalis possumus facere, esse à Christo. In illo autem textu: *Diliges Dominum DEUM tuum &c.* itémque in aliis præceptis in Scriptura contentis, primò, & immediatè docemur, quid agere debeamus, adeóque sensus literalis est moralis. Pariter, quando Christus Dominus dixit *Matth. 26. v. 29. Cùm illud* vinum *bibam vobiscum novum in regno Patris mei:* primò, & immediatè voluit significare, Apostolos supernaturali dulcedine in cœlo implendos; unde sensus literalis est anagogicus, significans, sperandam ipsis esse beatitudinem cœlestem. Quin etiam notant auctores, in iisdem verbis plures sæpe sensus convenire, ùt in hoc ipso nunc adducto, literalis, allegoricus, & anagogicus.

Præter hos quatuor sensus adduci potest etiam quintus, scilicet *Accommodatitius*, seu ille, qui nec ab auctore Scripturæ principali, sive Spiritu S. nec ab auctore instrumentali, seu scriptore canonico, est intentus, in certis verbis, quæ hic, & nunc, alicui rei accommodantur. Sic Ecclesia cuique Confessori Pontifici accommodat illud de Noëmo dictum *Ecclesiastici. 44. v. 17. In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.* item illud de Abrahamo dictum *ibidem v. 20. Non est inventus similis illi .... qui conservavit legem excelsi.* Hoc sensu uti solent concionatores: & quidem ad laudandos Sanctos opportunè sæpe, & ingeniosè: at verò ad probanda scholasticè dogmata, sensus hic non est satis efficax. Addendum ex Ulloa *decad. 1. princip. S. Scripturæ. regul. 3.* quòd idem textus facer possit habere plures etiam sensus literales. Sic illud *Oseæ 11. v. 1. Ex Ægypto vocavi filium meum*: significat literaliter liberationem Hebræorum ex servitute Ægyptiaca, & simul Christi Domini ingressum in Ægyptum, vel reditum ex illa, ùt habetur *Matth. 2. v. 15.* vide apud Ulloam *loc. cit.* plura exempla hujus rei.

447. Quæritur jam, an definitio Ecclesiæ sit verbum DEI strictè dictum, ità, ut etiam sit partiale motivum formale intra lineam fidei, & non tantùm infallibilis applicatio verbi DEI extra eam lineam. Co-

nink, & Gormaz ajunt, communem esse sententiam doctorum, Ecclesiam non loqui verbum DEI. Sed hoc non videtur verum, nisi intelligatur communis contra communem, ùt sæpe fit; nam etiam, qui asserunt Ecclesiam loqui verbum DEI, sunt satis multi; licèt enim auctores communiter, vel communiùs dicant, Ecclesiam non facere novas revelationes, non ideo tamen negant, eam loqui verbum DEI: sicut Christus, quando locutus est ea, quæ jam in antiquo testamento dicta erant, utique tamen verbum DEI locutus est.

Ex auctoribus, quos videre potui, affirmant clarè, Ecclesiam loqui verbum DEI Arriaga *tom. 5. de fide disp. 2. sec. 5. n. 55.* Haunoldus. *l. 3. tract. 1. c. 1. §. 5. maximè n. 115. & 124. ac seq.* Layman. *l. 2. tract. 1. c. 2. n. 4.* Thyrsus *in manuduct. Machomet. p. 1. l. 2. c. 6. §. 4.* Rassler. *de ult. resolut. fidei a. 4.* Dubii videntur Esparza *l. 6. q. 15. a. 9.* (nam ait, quòd, dum adjungitur assistentia Spiritûs S. adjungatur auctoritas Divina) Valentia *tom. 3. disp. 1. q. 1. punct. 1. assert. 3.* nam priùs Ecclesiæ propositionem vocat conditionem: dein autem ait, asseverationem Ecclesiæ esse partem, vel conditionem testificationis Divinæ.

448. Negant autem Ecclesiam loqui verbum DEI Bellarminus *tom. 2. contr. 1. de Conciliorum auctoritate c. 12.* Canus *de locis Theol. l. 5. c. 5. & l. 12. c. 3.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. de fide. q. 1. dubio 7. n. 215. & 216. & 217.* Oviedo *tract. de fide controv. 4. punct. 9. n. 120.* Rhodes *de fide disp. 2. q. 1. sec. 2. §. 2.* ubi ait, esse communiorem. Gormaz *de virt. Theol. n. 445. & 448.* Coninck *disp. 9. de fide dubio. 5. n. 60. & 61.* & plures alii: item Thomistæ communiter, ùt testatur Suarez, qui meritò etiam pro hac sententia citatur; nam, quamvis *disp. 3. de fide sec. 10. n. 8.* dicat, Ecclesiam esse organum, per quod Spiritus S. loquitur, tamen non intelligit strictam, & immediatam Divinam locutionem.

Ibidem enim dicit Eximius, definitionem Ecclesiæ non spectare ad objectum formale fidei, sed ad peculiarem ejus applicationem, & hoc colligi ex S. Thoma *2. 2. q. 1. a. 1.* ubi Angelicus *in corp.* dicit: *Non enim fides, de qua loquimur, assentit alicui, nisi quia est à DEO revelatum*: & priùs præmisit, quòd objectum formale fidei *nihil est aliud, quàm veritas prima:* adeóque juxta Suarezium, S. Thomas non vult esse idem, quòd aliquid ab Ecclesia definitum sit, & quòd sit à DEO revelatum: consequenter censet, illam definitionem non esse locutionem DEI. Addit dein Eximius *n. 9.* hanc sententiam communiter tenere Thomistas, citátque multos alios. Insuper *n. 10.* ait, fideles rudes saltem implicitè resolvere suam fidem ultra dictum Ecclesiæ in DEUM. Idem *disp. 5. sec. 3. n. 4.* negat, canones Ecclesiæ esse Sacram Scripturam. item *disput. 3. sec. 11. n. 4.* negat, Ecclesiam facere novas revelationes.

449. Dico cum his postremis. Definitiones Ecclesiæ probabiliter non sunt, propriè, & strictè loquendo, verbum DEI, sed infallibilis ejusdem applicatio. Prob. conclusio potissimùm negativè. Non est ratio asserendi, quòd Ecclesiæ definitio sit verbum DEI strictè dictum: ergo gratis id dicitur. ant. prob. solutione objectionum. Confir. Auctores communissimè dicunt, Ecclesiam non proferre novas revelationes, sed tantùm antiquas: ergo, cùm non habeatur ratio, dicendi potiùs, quòd eas denuo nomine DEI loquatur, quàm, quòd eas tantùm explicet, & implicitè contenta apertiùs proponat, meliùs dicitur hoc secundum. Confir. 2. Tridentinum *sess. 4. in decreto de edit. sacr. librorum* tantùm ait: *Sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione Scripturarum Sanctarum:* & non ait: *cujus est loqui verbum DEI strictè tale:* ergo non debemus sine adducta probatione ei plus tribuere. Confir. 3. Suarez *n. præced.* citatus, & communiter alii dicunt, canones, vel definitiones Ecclesiæ, non esse Sacram Scripturam: atqui essent Sacra Scriptura, si essent verbum DEI strictè dictum, vel scriptum: ergo.

ARTICULUS XX.

Solvuntur Objectiones.

450. OB. 1. Definitio Ecclesiæ est infallibilis, & quidem ob assistentiam Spiritûs S. ergo nihil deest ad hoc, ut dicatur esse verbum DEI. prob. cons. non est alia ratio, quare dicta, & scripta, e. g. Apostolorum, censeantur esse verbum DEI scriptum: ergo. Resp. neg. cons. ad prob. neg. ant. Ratio alia est; quia ex ipsâ doctrina Ecclesiæ, & infallibili ejus applicatione, habemus, quòd illa verba Apostolorum, & aliorum scriptorum sacrorum, DEUS accipi voluerit, tanquam sua, & sua auctoritate dicta. At nullibi invenitur, quòd Ecclesia applicaverit nobis, etiam suas definitiones, tanquam verbum DEI. Ubi addo, mihi non videri credibile, quòd omnia, quæcunque in privata conversatione dixerunt Apostoli, etiam spiritualia, sint verbum DEI strictè loquendo: sed tantùm illa, quæ Ecclesia nobis applicavit, & definivit esse verbum DEI. Sanè Canus *de locis Theolog. l. 2. c. 18.* exponens illud *Matth. 10. v. 19. Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora &c.* ait de sacris auctoribus: *Hoc verò Spiritûs Sancti donum toto vitæ decursu non habebant: sed tantisper, dum lingua eorum calamus erat scribæ velociter scribentis.*

451. Quòd autem infallibilis assistentia Spiritûs S. non faciat, ut dictum sit verbum DEI, probatur, primò ex paritate cum epistola, iubente rege scripta, non nomine regis, sed secretarii, de qua vide *n. 444.* Secundò ex eo, quòd etiam Beati in cœlo, & Angeli, non possint errare in loquendo, ex speciali assistentia DEI: non tamen semper loquantur, strictè, & propriè verbum DEI, ità, ut propriè dicatur loqui DEUS. Tertiò ex eo, quòd Ecclesia habeat etiam infallibilem assistentiam Spiritûs S. in loquendo præceptivè, seu præcipiendo: & tamen præcepta canonica non sint verbum DEI, strictè loquendo; aliàs essent præcepta strictè loquendo Divina, in quibus Pontifex non potest dispensare; cùm tamen hoc juxta omnes possit in legibus canonicis: sicut nec posset contra illa dari ulla præscriptio, quam tamen omnes admittunt adversùs leges canoniceas. Quartò ex eo, quòd etiam ex infallibili assistentia Spiritûs S. instituat Ecclesia sacramentalia; non tamen loquatur ibi verbum DEI; aliàs propriè Christus etiam instituerет sacramentalia, sicut sacramenta, quod dici non potest.

Nec dicas, etiam leges Apostolicas non esse omnes Divinas (nam canones Apostolorum propriè non sunt leges Divinæ) consequenter nec eorum scripta fore sacra. Resp. ex hoc ipso probari, quòd ad discernendas inter se leges, ab Apostolis acceptas, (an scilicet latæ sint immediatè à DEO, & per Apostolos tantùm promulgatæ: an verò ab Apostolis sua auctoritate statutæ, quamvis assistente Spiritu S.) opus sit, ut vel Scriptura clarè id explicet, aut Ecclesia applicet: sic Tridentinum expressè ait, legem de sacramento extremæ unctionis à S. Jacobo tantùm promulgatam. At canones Apostolicos Ecclesia non applicat ùt præcepta DEI.

452. Ob. 2. Variis locis Sacræ Scripturæ dicitur, vocem Ecclesiæ esse vocem DEI: ergo. prob. ant. *Actor. 15. v. 28.* dicitur de Ecclesia in Concilio collecta: *Visum est enim Spiritui Sancto, & nobis. Luc. 10. v. 16. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Matth. 10. v. 20. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis &c.* ergo. Resp. neg. ant. ad prob. Resp. exponendo textus. Quod spectat ad primum, inprimis, etsi diceretur, per illud Concilium Apostolorum locutum esse propriè Spiritum S. non sequeretur, idem dicendum de aliis; nam illius acta fuerunt inserta Sacræ Scripturæ, & omnia, quæ ibi recensita, vel scripta habentur, fuerunt infallibilia, etiam quoad pura facta &c. quod non competit aliis Conciliis.

Secundò potest dici, licèt in actis Apostolorum ea verissimè à Divino Spiritu referantur, & historica ea narratio sit verbum Spiritûs S. non tamen ipsas illius Concilii definitiones fuisse strictè verbum DEI, sicut nec sunt canones Apostolici: & certè ibi statuta fuit lex, de servanda abstinentia à sanguine, & suffocato, quæ jam dudum abrogata est, adeóque non fuit lex strictè Divina; unde etiam Bellarminus *tom. 2. controv. 1. de Conciliis l. 2. c. 12.* illud: *Visum est enim Spiritui Sancto:* explicat sic: *Spiritus S. nostram industriam, & diligentiam adjuvante.*

Alter textus intelligendus est de quovis superiore, legitima auctoritate à Christo mediatè saltem accepta instructo, & præcipiente: non autem quivis superior loquitur strictè verbum DEI; unde tantùm aliquo modo mediatè, & interpretativè, auditur, vel spernitur DEUS.

453. Tertius textus à Maldonato explicatur hoc modo: *Non tam vos, quàm Spiritus Patris vestri; quin non vestro, sed illius sensu, consilioque respondebitis.* Cornelius à lapide exponit: *Non ex vobis, vestráque prudentia, & animo, sed ex Spiritu S. qui vobis suggeret sapientiam, & animos, ut præsidibus sapienter, & animosè respondentis.* Igitur hoc textu tantùm significatur, quòd Spiritus S. adjuturus sit martyres, ut, etsi soliciti non fuerint, quid tyrannis respondeant, ipsis tamen abunde incidat, quid respondeant. Sic videtur hic ipse textus *Matthæi* explicari *Luc. 21. v. 15.* quando dicitur: *Dabo vobis os, & sapientiam:* ergo ipsi martyres ore accepto loquuntur. Et quis dicat, omnia, quæ martyres in tormentis dixêre, fuisse strictè verbum DEI, ut DEUS strictè ea dixisse dicendus sit? e. g. quando S. Laurentius dixit: *Assatum est jam: versa, & manduca.*

Adde 1. quòd DEO attribuantur etiam ea, quorum ipse principalis est causa, juxta illud S. Pauli. *1. Cor. 15. v. 10. Non ego autem, sed gratia DEI mecum.* Et sic labores etiam ejusdem Apostoli, de quibus ibidem meminit, tribuuntur DEO, quin tamen illi labores possint dici labores DEI, non tantùm in communi sensu, quatenus tantùm dicuntur, etiam esse DEI; quia ipse in eos influit: sed in sensu strictiori, & ad eum modum, quo Sacra Scriptura dicitur verbum DEI. Imò quælibet oratio pia, ex gratia supernaturali facta, specialiter est attribuenda DEO, quin tamen verba ità orantis sint verbum DEI strictè dictum, etiam quando non utitur orationum formulis, in S. Scriptura contentis, sed à se ipso primùm excogitatis. Adde 2. quòd DEUS dicatur in Scripturis etiam facere id, ad quod agendum tantùm excitat, vel inducit: sic dicitur *ad Rom. 8. v. 26* de Spiritu S. *Postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*; cùm tantùm excitet nos ad eos gemitus, eósque moraliter causet.

454. Ob 3. Tridentinum *sessione 18. decreto de librorum delectu &c.* ait de sua adhortatione: *Hanc ergo, non humanam, sed Spiritûs S. vocem audientes &c.* ergo vox Concilii est vox Spiritûs S. Resp. dist. cons. vox Concilii est vox Spiritûs S. latiùs sumpta. conc. cons. strictè sumpta. neg. cons. Concilium ibi tantùm loquitur de sua invitatione, ad unionem, pacem, atque concordiam: & hanc invitationem suam ait esse, non tantùm humanam, sed Spiritûs S. vocem; sicut scilicet solemus dicere, quòd vox concionatoris, ad pœnitentiam exhortantis, vel vox superioris præcipientis, sit vox DEI, non strictè, sed aliquo modo moraliter; quia utique DEUS, sicut ad pœnitentiam, ità ad unitatem, & concordiam hortatur. Insuper, sicut superiùs diximus, quòd non tam martyres loquantur, quàm DEUS, nec tam homo justus bene operetur, quàm

quàm gratia DEI: sic potest etiam dici, per vocem Concilii, non tam loqui Concilium, quàm DEUM, adeóque hujus vocem non esse purè humanam, præsertim etiam ratione assistentiæ Spiritûs S. Tandem nec adversarii dicunt, dicta Concilii omnia esse verbum DEI, sed tantùm definitiones: atqui hæc invitatio Concilii non est definitio: ergo non est verbum DEI.

455. Ob. 4. Multa defacto nos docuit Ecclesia, & quidem de fide credenda, quæ antiqui non crediderunt: ergo Ecclesia debet de novo aliquid revelare, adeóque loqui verbum DEI. Resp. neg. ant. hoc enim negat Cardinalis de Lugo *de fide disp. 1. sec. 13. n. 174.* item Suarez *de fide disp. 3. sec. 11. n. 4.* & hoc teste etiam alii auctores communi consensu. Idem Eximius *citata sec. 11. n. 6.* ait, jam omnia priùs esse confusè, & implicitè revelata, quæ dein Ecclesia explicet, & explicitè, ac clarè proponat; DEUS enim, (ùt jam suprà dictum *n. 422.*) cùm nihil confusè cognoscat, semper, dum revelat propositionem universalem, jam revelat implicitè etiam particulares in universali contentas: quænam autem contineantur, explicat Ecclesia.

Sic quando Christus dixit *Matth. 10. v. 22. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*: jam clarè cognovit, quinam in particulari sint contenti sub illa propositione universali: hos autem dein nobis applicat Ecclesia, vel explicat, dum Sanctos canonizat. Et ità etiam docet Tannerus *tom. 3. disp. 1. q. 1. dubio 7. n. 214. & 216.* idémque ibidem dicit de libris canonicis; DEUS enim revelavit universaliter, verbo saltem Divino tradito, omnes libros canonicos continere doctrinam de fide: Ecclesia autem applicat, quinam libri in ea propositione universali contineantur: quamvis de his libris possit fortè etiam responderi, quòd de singulis libris extiterit jam olim peculiaris revelatio, per traditionem accepta, & nobis per Tridentinum denuo applicata.

456. Ob. 5. Fideles ultimò resolvunt suam fidem in auctoritatem Ecclesiæ, saltem rustici, & rudes communiter, qui non cogitant de revelatione à DEO facta: ergo, vel debet Ecclesia loqui verbum DEI: vel fideles illi vix unquam eliciunt actum fidei Theologicæ: hoc secundum est durissimum: ergo prius est verum. Resp. neg. ant. Isti rudes non possunt suam fidem resolvere in auctoritatem Ecclesiæ tantùm humanam; hæc enim non est sufficienter infallibilis: resolvere autem in auctoritatem, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. (prout fatetur ipse Arriaga, licèt adversarius *disp. 3. de fide sec. 1. n. 7.*) non est faciliùs, quàm resolvere suam fidem in ipsam auctoritatem Divinam; nam, ùt idem ait, Ecclesia ùt habens talem assistentiam, & cognita ùt eam habens, non potest faciliùs audiri, quàm DEUS.

Quare, si adversariis non videtur nimis difficile, quòd rudes debeant resolvere fidem suam in auctoritatem Ecclesiæ, ùt affectam assistentiâ Spiritûs S. nec ipsis est incredibile, quòd in hanc resolvant fidem; non debet etiam ipsis videri nimis difficile, quòd rudes debeant fidem resolvere in auctoritatem DEI: neque incredibile, quòd eam in hanc resolvant: saltem, ùt ait Suarez *disp. 3. de fide sec. 10.* implicitè: quatenus nempe concipiunt doctrinam Ecclesiæ, ùt ipsi revelatam, ac traditam à DEO, licèt hanc suam resolutionem scholasticis terminis explicare nequeant. Unde etiam catechistæ, si rectè docere velint, debent ità docere: si aliter se gerant, malè faciunt.

457. Ob. 6. S. Augustinus citatus *num. 147.* ait: *Ego verò Evangelio non crederem, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*: ergo hæc est motivum credendi. Confir. 1. Fideles credunt Ecclesiæ, & per hoc distinguuntur ab hæreticis: ergo. Confir. 2. Auctoritas Ecclesiæ potest movere ad aliquem actum fidei: non tantùm humanæ; hæc enim non est infallibilis: ergo Divinæ; nec enim datur medium. Confir. 3. Ecclesia ùt infallibilis involvit etiam auctoritatem Spiritûs S. ergo actus illi innixus nititur etiam auctoritate Divina. Resp. neg. cons. Auctoritas Ecclesiæ non est motivum credendi Divina fide: sed est motivum volendi credere; unde S. Augustinus quasi dicit: *Ego nollem credere, nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas.* Scilicet Ecclesiæ auctoritas reddit credibile Evangelium, & immediatè movet ad volendum credere, seu ad piam affectionem; non verò movet immediatè ad actum fidei. vide Rhodes citatum *n. 448.* ubi bene notat, S. Augustinum dicere, se non crediturum Evangelio: ergo huic immediatè credidit, scilicet Evangelio propter se ipsum, sed ùt applicatum ab Ecclesia.

Ad primam confir. dist. ant. Fideles credunt Ecclesiæ fide Divina. neg. ant. fide alia inferiori. conc. ant. & neg. cons. Distinguuntur autem fideles ab hæreticis 1. quia isti non credunt Ecclesiam, nec ejus infallibilitatem &c. tanquam objectum materiale. 2. quia hæretici non credunt Ecclesiæ, etiam fide inferiori, tanquam infallibiliter applicanti verbum DEI. Ad 2. confir. neg. cons. cum sua ratione. Ecclesiæ auctoritas est media inter auctoritatem Divinam, & humanam, & consequenter actus ei innixus, etiam est medius, inter actum fidei Divinæ, & humanæ. Ad 3. confir. dist. ant. Ecclesia ùt infallibilis involvit auctoritatem Spiritûs S. ùt loquentis verbum DEI. neg. ant. ùt infallibilizantis tantùm, verbum ex se humanum, vel medium inter humanum, & Divinum. conc. ant. & neg. cons. Ad fidem non requiritur auctoritas DEI quomodocunque, sed loquens: siquis autem non assentiretur propter auctoritatem Ecclesiæ, sed propter auctoritatem Spiritûs S. assistentis, & loquentis, esset alius casus.

458. Colligè, quòd multò minùs fama communis, vel alius quiscunque annuncians verbum DEI, e. g. parochus, loquatur propriè verbum DEI; si enim Ecclesia non loquitur verbum DEI, multò minùs isti, qui

qui carent infallibili assistentiâ Spiritûs S. & etiam tunc, quando proponunt verbum DEI, sincerè, & tanquam missi ab Ecclesia, nihil aliud faciunt, quàm quòd proponant, & applicent revelationem olim factam. Pariter, neque miracula, aut alia signa credibilitatis (exceptis iis, quæ aliunde specialiter probantur esse verbum DEI, ùt prophetiæ) sunt strictè loquendo verbum DEI: sed sigillum contestativum, & applicans verbum DEI: sicut nempe sigillum appressum mandato regis, non est verbum regis: sed testificatio, & applicatio illius, seu indicium, quòd scriptura illa sit verbum regis. Quare, licèt in aliquo sensu morali, & latiori, miracula possint, & soleant dici verbum DEI: non tamen sunt verbum DEI in sensu strictè dicto.

QUÆSTIO IV.

De Actibus præviis ad Fidem.

ARTICULUS I.

An ad Actum Fidei de veritate Religionis Catholicæ, vel alicujus Mysterii, præcedere possit, vel etiam debeat Evidentia in attestante.

459. Dico 1. Evidentia in attestante non est incompossibilis cum actu fidei, adeóque potest hunc præcedere. ità Suarez, Vasquez, Valentia, & plures alii, quos citat, & sequitur Gormaz *de virt. Theol. n. 518. & 519.* Est autem *evidentia in attestante* judicium evidens de eo, quòd DEUS hunc, vel illum articulum locutus, aut testatus sit. Prob. conclusio 1. auctoritate S. Thomæ *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* ubi docet, per talem evidentiam visi, e. g. miraculi, qua, ùt ait, *convinceretur intellectus videntis, ut cognosceret manifestè, hoc dici à DEO*, non tolli rationem fidei. Prob. 2. ratione. Evidentia illa non esset motivum fidei, sed tantùm applicatio nobilior motivi: atqui nobilior applicatio non impedit effectum, nisi specialis ratio pugnet, qualis hîc non datur: ergo.

Confir. Valde probabile est, B. Virginem evidenter cognovisse, conservatam sibi fuisse virginitatem cum maternitate, ad contestandam revelationem factam de Divinitate Filii sui: item Lazarum habuisse evidentiam de resuscitatione sua à mortuis, in signum contestativum revelationis de Divinitate Christi: iterum Apostolos, præsertim post Christi Domini resurrectionem, & apparitiones, habuisse evidentiam de ejus resurrectione, facta in signum simile revelationis de ejusdem Divinitate: ergo habuerunt evidentiam, excludentem omne dubium de eo, quòd verè DEUS locutus sit, ac revelaverit, Christum esse DEUM: & tamen hoc ipsum crediderunt: ergo. Dicere autem, quòd nec B. Virgo, nec Apostoli, aut Lazarus, apprehenderint connexionem istorum signorum cum revelatione, vel revelationis cum Divinitate Christi, est dicere aliquid prorsus incredibile, ùt patebit *ex n. seq. notando 3.*

460. Jam, antequam ad secundam conclusionem accedamus, ut evitentur intermediæ quæstiones multæ, etiam de voce, noto sequentia. Primò. Sicut cæcus potest evidenter cognoscere vocem Petri, quem nunquam vidit, ità etiam nos in via possumus evidenter cognoscere vocem DEI, quem nunquam vidimus: imò, sicut potest ab alio ità describi vox Petri, habens peculiarissimum sonum, ùt discernatur evidenter ab eo, qui eum nunquam vidit: sic pariter nos ex peculiarissimis signis possumus discernere vocem DEI. Secundò. Per evidentiam hîc non intelligitur tantùm, demonstratio strictè à priori, vel strictè à posteriori, sed etiam demonstratio à concomitanti connexione, qualis sæpe datur etiam in mathematicis, ùt agnovit Aristoteles, dum ex distantia syderum intulit scintillationem eorum, vel vicissim.

Tertiò. Ex evidentia de Divina revelatione, infertur evidentia de ipsa re, saltem apud prudentes, ad minimum *quoad an est*, licèt non *quoad quomodo est*; hoc est, infertur evidenter, quod res ipsa existat, quamvis non inferatur, quo modo existat, seu non inferatur ipse modus existendi (nisi hic ipse modus sit etiam revelatus) nam evidens est hic discursus: *Quidquid DEUS revelat, est evidenter verum: sed evidenter revelat, e. g. Incarnationem: ergo est evidenter vera.* Sic etiam mathematices ignaro est evidens veritas, deducta evidenter ex propositionibus Euclidis, si ipsi est evidenter certum, e. g. ex testimonio omnium mathematicorum, quòd illæ propositiones sint evidenter veræ; licèt enim non capiat ipsam demonstrationem, ùt ajunt, *quoad quomodo est*, capit tamen eam sufficienter, *quoad an est*: sic etiam multos effectus evidenter scimus, licèt, à qua causa proveniant, nesciamus.

Quartò. Falsum est, quòd idem medium, seu idem medius terminus, non possit probare conclusiones faciles, & difficiles; nam potest idem esse connexum utrisque, ùt reverà est testimonium DEI. Quintò. S. Thomas, quando *2. 2. q. 5. a. 2. in corp.* dicit, aliquid prædictum per prophetiam, vel prædictionem DEI evidentem, tamen non fore evidens, loquitur de evidentia rei immediatè in se; nam ait: *Licèt illud futurum, quod prædicitur, in se evidens non esset*; si enim negaretur prorsus omnis evidentia, non videretur esse verum hoc assertum, ùt colligitur ex discursu modo facto. His notatis

461. Dico 2. Judicium evidens de ipsa veritate religionis Catholicæ, vel de existentia revelationis Divinæ, non est necessarium ad actum fidei, adeóque non debet hunc præcedere: sed sufficit judicium evidens de credibilitate, & credentitate. ità omnes Theologi, qui negant, esse immediatè evidens, DEUM revelâsse mysteria nostræ fidei, qui sunt plurimi cum D. Thoma, & Eximio (qui *disp. 3. de fide sec. 8. n. 5.*

omnino

omnino ait, sententiam nostram esse de fide certam) ac aliis, citatis à Gormaz *de virt. Theolog. n. 707. & 708.* Probatur conclusio 1. Fideles, non tantùm rudes, aut minùs docti, sed omnes, qui credunt propter revelationem, mediatè ad se perlatam, (qui sunt omnes fideles nunc existentes, & ferme omnes etiam priores) non habuerunt, aut habent, evidentiam ipsius revelationis, sed solùm credibilitatis, & credentitatis de ea: & tamen verè crediderunt, & adhuc verè credunt: ergo evidentia, seu judicium evidens de veritate religionis, non est necessarium ad fidem. ant. quoad 1. p. probabitur *conclusione 3.* quoad 2. p. autem est innegabile; quia etiam isti fideles, fuerunt, vel sunt verè tales, atque elicuerunt, vel eliciunt, actus supernaturales fidei, necessarios ad salutem; aliàs nullus ex iis venisset, vel veniret in cœlum: quod dici minimè potest: ergo.

462. Prob. concl. 2. Evidentia vera, seu metaphysica, necessitat intellectum ad assensum, & excludit omne dubium, etiam indeliberatum: sed exclusio dubii, etiam indeliberati, non requiritur ad applicationem testimonii Divini: ergo. ma. nisi fiat quæstio de nomine, debet admitti. min. constat ab experientia; nam fideles sæpe patiuntur inviti dubia indeliberata circa fidem. Confir. 1. Actus fidei est liber: atqui non esset liber, si necessariò præexigeretur evidentia de testimonio Divino; nam tunc non posset voluntas esse parata ad credendum, etiamsi non adesset evidentia: ratione cujus præparationis tamen est liber actus fidei cum evidentia in attestante: ergo. Confirm. 2. Philosophi antiqui absque dubio agnoverunt, DEUM non posse falsum dicere: adeóque utique credidissent, si ipsis evidens fuisset, quòd DEUS mysteria nostræ fidei locutus fuisset: quia tamen noluerunt credere, non habità priùs evidentiâ, nec contenti fuère evidenti credibilitate, & credentitate, fuerunt culpabiles: ergo non requiritur ad fidem ea evidentia; aliàs fuissent isti philosophi legitimè excusati.

463. Dico 3. Fideles ordinariè non habent evidentiam de veritate religionis Catholicæ: sed tantùm habent evidentiam de credibilitate, & credentitate ejusdem. ità Theologi pro superiore conclusione citati. Loquimur autem de evidentia, non tantùm qualicunque latè sumpta, seu aliquo modo morali, compossibili cum aliqua imprudenti saltem formidine (qualem admittit Suarez suprà *loc. cit. n. 461.*) sed de strictè tali, excludente omne dubium. Prob. 1. Experientiâ constat, eam evidentiam non dari, ùt patet cuique rusticos examinanti: ergo. Quamvis autem sapientiores habeant majorem quandam certitudinem de rebus fidei, vel revelatione, quàm rudes rustici, ea tamen non transcendit fidem humanam: & ad summum pervenire potest ad aliquem gradum evidentiæ moralis. Rursus experimur, frequenter dari dubia indeliberata, quæ non stant cum evidentia; nec enim possum à dæmone tentari, ut dubitem, an totum sit majus sua parte, vel an præsente sole sit dies &c. Confirmatur argumento negativo. Hæc evidentia nulla ratione probari potest; nam inprimis evidentia supernaturalis gratis adstruitur: naturalis intrinsecè connexa cum supernaturalibus mysteriis dari non potest: extrinsecè autem tantùm inferens ea mysteria etiam non datur; quia intellectus non necessitatur: ergo.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones contra primam Conclusionem.

464. OB. 1. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse obscurus; atqui, si præcedat evidentia in attestante, non est ampliùs obscurus: ergo. prob. ma. *2. Petri 1. v. 19.* comparatur fides *lucernæ lucenti in caliginoso loco.* item S. Augustinus *tract. 40. in Joannem* ait: *Quid est enim fides, nisi credere, quod non vides?* & S. Gregorius *homil. 26. in Evangelia post medium*, adducens illud S. Pauli *ad Hebr. 11. v. 1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: ait: *Fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt: quæ etenim apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.* & post pauca addit de S. Thoma Apostolo: *Aliud vidit, aliud credidit; à mortali quippe homine Divinitas videri non potuit.* Rursus S. Thomas *q. 14. de veritate, quæ est de fide. art. 3. ad. 6.* ait: *Veritas prima non est objectum proprium fidei, nisi sub hac ratione, prout est non apparens.* ergo. Confir. Licèt objectum materiale fidei possit esse clarum, tamen objectum formale debet esse obscurum: atqui juxta nos etiam hoc esset clarum; quia ipsa revelatio Divina esset clara: ergo. Resp. dist. ma. Actus Divinæ fidei debet necessariò esse omnimodè obscurus, seu excludere omnem claritatem. neg. ma. debet excludere tantùm aliquam claritatem, nempe visionis beatificæ. conc. ma. & dist. sic mi. neg. cons.

465. Actus fidei non debet omnem claritatem excludere; nam inprimis clarior est, quàm ignorantia, & cognitio erronea; illa enim nihil, hæc rem aliter, quàm sit, & consequenter deteriùs repræsentat: 2. Est clarior, quàm tantùm opinio; quia motiva credibilitatis clariùs, & certiùs manifestant, dari revelationem, quàm ulla opinio suum objectum; unde fides nititur motivo clariùs proposito. Ut nihil dicam, quòd fides insuper omne dubium excludat, & alios actus, etiam claros, certitudine plurimùm exceedat. Si autem actus fidei comparetur cum cognitione metaphysicè evidenti, habet se aliquo modo ùt excedens, & exceessum; nam cognitio illa requirit objectum formale intuitivè, vel abstractivè visum quoad quid est, vel saltem intuitivè visam con-

connexionem ejus cum alio: quod fides non requirit. At verò fides manifestat explicitè, & certitudine maxima, veritates sublimissimas, quas nulla cognitio naturalis attingere potest.

Tandem, si actus fidei comparetur cum visione beatifica, tunc simpliciter ab ista exceditur; nam visio hæc intuitivè videt DEUM, ùt est in se ipso, & manifestat explicitè omnia, quæ per fidem manifestantur, & adhuc plura, attingendo ea, non tantùm, quoad an sunt, sed etiam, quoad quid, & quomodo sunt: & quidem ea attingendo absque adminiculo revelationis creatæ, sicut scilicet charitas attingit purè DEUM (unde, licèt actus charitatis sit nobilior actu fidei, non tamen est certum, an sit nobilior visione beatifica) hic autem excessus visionis supra fidem est major, quàm excessus fidei supra cognitiones etiam probabiles. Ex quo sequitur, quòd, omnibus consideratis, fides respectu visionis dicatur simpliciter obscura: & hinc à S. Petro vocatur lucerna, quæ oriente die extinguitur: atque etiam ideo fides tantùm durat, usque dum visio veniat, sive, ùt ibidem S. Petrus dicit: *Donec dies elucescat, & lucifer oriatur.* Quare à primo ad ultimum, fides tantùm excludit claritatem visionis beatificæ, cui opponitur: non verò claritatem tantùm evidentiæ in attestante: ex quo patet etiam responsio ad probationem *ex epist. S. Petri* adductam.

466. Quod verò spectat ad S. Augustinum, hic tantùm vult, quòd non videatur testimonium DEI in se, seu per visionem intuitivam: non verò negat, compossibilem esse cum fide aliquam visionem, etiam tantùm abstractivam, e. g. qua DEUS evidenter videatur in creaturis, per quas demonstratur. Idem respondendum est ad S. Gregorium, qui, dum ait, non potuisse ab homine videri ipsam Divinitatem, utique loquitur de visione intuitiva, seu beatifica: adeóque tantùm vult, non debere objectum fidei apparere in visione beatifica. Pariter Angelicus etiam solùm vult, non debere objectum fidei apparere in visione beatifica. Alii respondent, nec malè, SS. Patres loqui de actibus fidei communiter elici solitis, quos utique non præcedit evidentia in attestante.

Cæterùm, si isti textus SS. Patrum deberent prorsus rigorosè ad literam accipi, tunc planè nimium probarent, nempe, quòd neque evidens possit esse objectum materiale fidei; cùm tamen evidens sit ex naturali ratione existentia DEI, saltem quoad an est, quamvis non quoad quomodo est. Equidem aliqui auctores negant, existentiam DEI credi, dicúntque, assensum de ista esse tantùm præambulum necessarium ad fidem: sed planè Apostolus dicit *ad Hebr. 11. v. 6. Credere enim oportet accedentem ad DEUM; quia est*: hoc est, ejus existentiam, seu quoad an est. Dein est apertissimè evidens, quòd homines moriantur: & tamen hoc credimus; quia S. Paulus dicit *ad Hebr. 9. v. 27. Statutum est hominibus semel mori*: nec assensus iste de morte hominum est præambulum necessarium ad alios actus fidei; unde SS. Patrum dicta jam debent aliquo modo exponi: & nos convenienter ea exponimus, per superiùs datam explicationem. Ad confir. dist. ma. objectum formale debet esse obscurum, obscuritate excludente claritatem visionis beatificæ conc. ma. alia obscuritate. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons.

467. Ob. 2. Juxta nos cognitio præcedens, qua judicamus, dari revelationem DEI, esset actus fidei: hoc est falsum; aliàs conclusio Theologica esset actus fidei: ergo. Resp. neg. ma. quia revelatio est tantùm objectum materiale, non autem formale illius actûs: consequenter is actus non esset actus fidei. Nota tamen ulteriùs, locutionem alicujus posse ab actu tripliciter respici. 1. ùt purus effectus suæ causæ, e. g. audio Joannem loquentem, atque ex locutione infero, eum vivere: & hic actus non est actus fidei, sed scientiæ; nam hoc etiam inferrem, si Joannes mendacissimus esset. 2. ùt doctrina: sic aliquando audit discipulus magistrum explicantem, non attendens ad ejus auctoritatem, sed tantùm ad pondus rationum, quas affert, & ab his, & non ab illa, persuadetur: & iterum non est actus fidei, sed conclusionis scientificæ, vel probabilis, pro varietate rationum. 3. ùt testimonium, quandò scilicet locutori illi assentior, propter authoritatem dicentis: & hic actus est actus fidei. Jam verò cognitio illa præcedens non isto ultimo, imò nec alio modo, niteretur revelatione, tanquam motivo: ergo non esset actus fidei. An autem in eodem actu possint convenire motivum formale fidei, & scientiæ, ità, ut idem actus nitatur utroque, alia est quæstio, quæ huc non spectat: si id fieri nequit, debet non ratione claritatis, sed ex alio capite repugnare.

468. Ob. 3. Stante evidentia in attestante assensus non esset liber: ergo non esset actus fidei: ant. prob. intellectus rapitur ab evidentia: ergo. Confir. Juxta nos non esset ratio, quare fides non posset dari in Christo, & Beatis: hoc est contra communissimam Theologorum: ergo. Resp. dist. ant. actus fidei non esset liber immediatè in se ipso, & intrinsecè. conc. ant. non esset liber in pia affectione voluntatis, & extrinsecè. neg. ant. & cons. Actus fidei, cùm sit actus potentiæ necessariæ, seu intellectûs, non potest esse liber in se ipso, sed tantùm in præcedente actu, seu imperio voluntatis, quod vocatur pia affectio.

At stante evidentia in attestante, voluntas adhuc est libera, non quidem simpliciter ad imperandum, vel impediendum omnem assensum (nam evidentia saltem necessitat ad aliquem actum conclusionis Theologicæ) sed est libera, ad imperandum assensum, non propter evidentiam, sed propter solum testimonium DEI, ità, ut voluntas parata sit credere, etsi non haberet evidentiam, sed tantùm evidentem credibilitatem.

tem. verbo: voluntas est libera ad hunc actum: *Volo credere propter hanc revelationem Divinam, mihi hic, & nunc, evidenter propositam, ità tamen, ut etiam crederem, etsi non esset evidenter proposita*; posset enim voluntas alium actum elicere, scilicet: *Volo credere propter hanc revelationem evidenter propositam: nollem tamen credere, si mihi non esset evidenter proposita*: qui esset actus infidelitatis.

469. Ubi ulteriùs notà, quòd, etsi evidentia rapiat statim intellectum ad aliquem assensum, ità, ut prævertatur imperium voluntatis: non tamen rapiat ad plures; quia non debent semper cumulari assensus præstiti veritati, etiam evidenti: quare, etsi fortè primus assensus non foret actus fidei liber; eoquòd intellectus jam prævenisset voluntatem: tamen possunt actus subsequentes, esse actus fidei liberi; hos enim pro libitu voluntas potest elicere, vel non; & in iis esse parata ad assensum etiam sinè evidentia, & ad captivandum intellectum.

Quidam respondent, in casu evidentiæ tamen posse elici actum, qui testimonio Divino nitatur, eique, licèt necessariò, assentiatur, adeóque tamen sit actus aliquis fidei: verùm non videtur in hoc sensu agitari quæstio; nam evidens est, quòd in hoc casu possit talis assensus elici; imò juxta communem debet: sed quæstio est, an possit elici actus fidei liber, & meritorius, qualem elici posse defendimus, & probavimus. In illa etiam priùs memorata præparatione animi ad volendum credere, etsi non adesset evidentia in attestante, stat requisita captivatio intellectûs in obsequium fidei; hinc, quia dæmones non ità parati sunt, sed necessariò assentiuntur mysteriis, & libenter averterent se à rationibus evidentibus, si possent, eorum fides laudabilitatem non habet. Ad confir. neg. ma. nam fides est assensus præstitus DEO loquenti, non viso: hic autem stare non potest cum visione, quam habent Christus, & Beati.

470. Ob. 4. Scientia, & fides, non possunt esse simul de eodem objecto, in eodem intellectu: ergo neque fides de revelatione, & scientia, seu evidentia de eadem. Resp. dist. ant. non possunt, esse simul scientia, & fides humana. om. ant. scientia, & fides Divina. neg. ant. & conf. Certè est nobis evidens ab experientia, quòd homines moriantur: & tamen idem simul credimus ob Sacram Scripturam. Si fides humana non possit stare cum scientia, ratio esse debet, quòd fides humana videatur superari à motivis scientificis, consequenter non esse necessaria, aut utilis in præsentia istorum: quæ tamen ratio, an sit efficax, viderint alii; valde multi enim, & quidem, ùt videtur, communiùs, id negant.

At verò fides Divina neutiquam superatur à scientia; nam illa habet majorem certitudinem, & simul supernaturalitatem; licèt scientia habeat majorem claritatem: & consequenter non sit omnino inutilis. Ulteriùs, cùm apprehensio evidens ad assensum necessitet, fides Divina stante ea apprehensione, actum scientificum excludere non potest. Nec dicas, scientiam, & opinionem simul stare non posse; respondetur enim, si opinio dicat tantùm formidinem radicalem, stare posse: sin autem dicat formalem, non posse; quia hæc cum scientia incompossibilis est: at sic paritas non est, inter hunc, & illum casum, ùt consideranti facilè patet. Dico autem, hæc tantum simul stare posse in eodem intellectu: an autem etiam stare simul possint in eodem actu, sive ità, ut idem indivisibilis actus eliciatur, tum ex motivo scientiæ, tum ex motivo fidei, est alia quæstio, quæ huc non facit.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones contra reliquas conclusiones.

471. OB. 1. contra 2. conclusionem. Si non est evidens veritas nostræ religionis, tunc tantùm datur notitia probabilis revelationis: sed cum hac non potest elici actus fidei, ùt clarè colligitur ex damnatione propositionis 21. ab Innocentio XI. proscriptæ, quæ sic habet: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus DEUS*: ergo debet veritas nostræ religionis esse evidens. Resp. neg. ma. datur enim notitia moraliter certa, non relinquens dubium prudens in oppositum: quod non excludit sola probabilitas; motiva enim credibilitatis, etsi non reddant fidem nostram immediatè in se evidentem, tamen eam reddunt moraliter certam: & esset valde imprudens, qui, iis perceptis, de veritate nostræ religionis dubitaret; unde est falsum, quòd DEUS nos obliget ad religionem tantùm probabilem, aut dubiam; obligat enim ad moraliter certam, quanquam non omnino evidentem, quæ excludat, omne etiam imprudens dubium.

472. Ob. 2. Ecclesia vera, seu vera religio debet posse ab omnibus inveniri: atqui non potest inveniri, nisi sit evidens: ergo. Confirm. Si non est evidens nostra religio, non est indubitabile, DEUM eam esse locutum: sed debet cuique fideli hoc esse indubitabile: ergo. Resp. neg. mi. Modò religio sit evidenter credibilis, & credenda, omnes eam invenire possunt; quia aliunde sciunt, se debere prudenter agere, & consequenter credere, quod evidenter est credibile. Ad confirm. dist. mi. debet id esse indubitabile per ipsum actum fidei, seu ità, ut actus fidei excludat omne dubium. conc. mi. debet esse indubitabile antecedenter ad actum fidei, ità, ut motiva prævia excludant omne dubium. subdist. debet esse indubitabile prudenter. conc. mi. etiam indubitabile imprudenter. neg. mi. & conseq.

473. Ob. 3. Si non esset necessaria ea evi-

evidentia, ideo non esset necessaria; quia non staret cum ea captivitas intellectûs, requisita ad fidem: sed hæc stat cum illa: ergo. prob. mi. ea captivitas stat cum evidentia de credibilitate: ergo etiam stat cum evidentia de veritate. Confirm. 1. Stante evidentia credibilitatis non possumus, nisi imprudenter dissentiri: sed hæc captivitas intellectûs non est valde laudabilis: ergo etiam nos debemus aliam assignare: hanc autem assignare quoque poterunt adversarii: ergo. Confir. 2. Potest stare cum evidentia dubium, vel etiam negatio objecti: ergo potest stare sufficiens captivitas intellectûs. ant. prob. ex illo *Psalm. 13. v. 1. Dixit insipiens in corde suo: non est DEUS*: cùm tamen evidens sit, dari DEUM.

Resp. dist. ma. ideo non esset necessaria ea evidentia; quia cum illa non staret captivitas intellectûs, si illa evidentia necessariò requireretur ante actum fidei. conc. ma. quia non staret captivitas intellectûs cum ea evidentia, si hæc tantùm daretur, non autem necessariò exigeretur. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf. Etiam juxta nos stat cum evidentia in attestante captivitas intellectûs necessaria, si ea non petatur ùt necessaria; quia tunc potest stare illa præparatio animi, de qua *n. 462. & 468.* At si evidentia petatur ùt necessaria, non stat captivitas requisita ex ratione opposita.

Ad prob. conc. ant. neg. conf. Non stat cum evidentia credibilitatis, nec necessaria est captivitas intellectûs, ad formandum judicium prævium de credibilitate; quia evidentia necessitat ad assensum credibilitatis: & esset ridicula captivatio in ordine ad veritatem illam, cujus evidentia necessariò prærequiritur; aliàs cur non dicimur captivare intellectum in assensu primorum principiorum? At verò necessaria est captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei; cujus motivum intrinsecum, & immediatum, juxta nos non est evidens, licèt sit evidens motivum obligationis; sæpissimè enim est evidens obligatio, & tamen liberrimi sumus ad illam implendam, seu ad captivandam voluntatem, aut intellectum, in obsequium illius præcepti: & sic res etiam se habet in præcepto fidei. Unde in casu evidentis credibilitatis stat adhuc captivitas intellectûs, in ordine ad actum fidei, quamvis non stet, nec necessaria sit, in ordine ad actum prævium, seu assensum credibilitatis.

474. Ad 1. confir. neg. mi. Utique laudabile est, & sæpe etiam aliquid generosum, & magnum, servare præcepta Divina, quæ tamen non possumus, nisi imprudenter transgredi. Eodem modo autem se habet præceptum captivandi intellectum in obsequium fidei. Item, sicut non potest quis coram tyranno, nisi imprudenter, negare fidem, & tamen est valde laudabile, eam non negare, sed magnanimiter confiteri: ità, etsi quis, positâ evidentiâ de credibilitate mysterii, non possit, nisi imprudenter, intellectum non captivare, tamen est valde laudabile, eum captivare, & credere, e. g. mysterium, apparens intellectui valde difficile.

Ad 2. confir. neg. ant. hæc enim est juxta communem vis evidentiæ, ut necessitet intellectum, saltem ad aliquem assensum, absque omni formidine, vel dubio, dum præsens in intellectu datur apprehensio evidens, id quod semper deberet esse juxta adversarios, in ordine ad actum fidei; aliàs enim revelatio non esset sufficienter applicata. Quòd autem fortè quis possit iterum obliviscì motivorum evidentium, & stante ea oblivione dein dubitare, vel etiam negare objectum, de quo olim habuit demonstrationem, non refert: nec opus est examinare. Quòd ad textum psalmistæ attinet, certum est, neminem posse inculpabiliter negare DEUM: nec id posse, stante ejus evidenti notitia.

An autem aliquis culpabiliter possit obliviscì evidentiæ de existentia DEI, & aliquando eam negare, est alia quæstio, spectans *ad tractatum de actibus humanis*, ubi de hac re pluribus actum; unde non malè de hoc textu Gormaz ait, quòd solùm indicet, impium, seu insipientem, tantùm conari, sibi persuadere, quòd non sit DEUS, quanquam non possit: si autem deberet textus explicari, quòd impius verè cogitet, non esse DEUM (quod tamen difficulter probabitur) deberet dici, eum iterum fuisse oblitum evidentiæ, dum præsertim studiosè avertit animum, ab argumentis DEUM demonstrantibus, & convertit ad argumenta, ejus providentiam, & existentiam impugnantia.

475. Ob. 4. Si non esset evidens, quòd DEUS non posset fallere, nec falli, non possemus credere: ergo neque possumus credere, si non sit evidens, quòd sit locutus DEUS; est enim par ratio. Confirm. Si non esset evidens, DEUM existere, rursus non possemus credere: ergo neque possumus credere, si non sit evidens, cum loqui. Resp. neg. ant. Licèt id non foret evidens, modò esset evidenter credibile, & credendum, jam possemus credere: & certè difficulter probari potest, quemvis rusticum habere evidentiam de eo, quòd DEUS non possit mentiri; cùm olim etiam Theologi aliqui dixerint, DEUM posse de absoluta potentia mentiri.

Ad confirm. dist. ant. si non esset evidens DEUM existere, nec id aliunde esset evidenter credibile, non possemus credere. conc. ant. si, id esset aliunde evidenter credibile. neg. ant. & conf. Videri quidem potest, quòd non facilè accidat, ut independenter ab evidenti notitia DEI, quæ ex argumentis moralibus obvia est, tamen reddatur sufficienter credibile, DEUM esse locutum; cùm evidens notitia de existentia DEI videatur semper præcedere: attamen etiam non ità facile est probare, quemlibet rusticum, vel hebetem hominem, habere, non tantùm moralem certitudinem, sed evidentiam revera strictè talem de existentia DEI.

Quidquid autem dicatur, non est contra nos. Si dicatur, non ab omnibus haberi evidentiam strictè dictam de existentia DEI dice-

dicemus, in aliis sufficere, si per fidem credant existentiam illam, & antecedenter ad fidem habeant evidentem credibilitatem, & credentitatem de ipsa existentia DEI. Si autem dicatur, prærequiri semper evidentiam de existentia DEI, dicemus, sinè hac non posse sufficienter applicari testimonium DEI; hæc enim ratio tunc dari debet, ad probandam illius evidentiæ necessitatem. Nec dicas, juxta hanc sententiam actum fidei de existentia DEI fore specie diversum ab actibus aliis fidei; cùm prærequirat evidentiam de ipsa: Resp. enim, hunc actum tantùm extrinsecè præsupponere eam evidentiam, intrinsecè autem eam non attingere: & idem facere omnes alios actus fidei, qui omnes præsupponunt parem notitiam de existentia DEI, ùt consideranti patet: consequenter nullam differentiam specificam dari.

476. Ob. 5. contra 3. conclusionem. Scriptura, & SS. Patres, vocant Ecclesiam montem, implentem totam terram: civitatem supra montem positam, ut ab omnibus videatur &c. ergo judicant, esse evidentem ejus veritatem. Confir. Iidem SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam: ergo debet dici demonstrata. Resp. neg. conseq. Modò sit evidenter credibilis, facilè videtur ab omnibus illa Ecclesia, quam debemus ingredi. Ad confir. dist. ant. SS. Patres videbantur sibi demonstrâsse Ecclesiam evidenter credibilem, & credendam. conc. ant. evidenter veram. subdist. evidentiâ consequentis. neg. ant. evidentiâ consequentiæ. conc. ant. & neg. cons. Inprimis SS. Patres sæpe dicunt, homines peccaturos, nisi sequantur hanc Ecclesiam: ergo tantùm volunt, eam esse evidenter credendam; aliàs enim deberent homines, eam necessariò sequi, seu necessariò credere; quia necessitaretur intellectus ad assensum evidentem.

Secundò sæpe SS. Patres arguebant contra illos, qui absolutè admittebant miracula, vel Scripturas, aut alia, quæ tamen ipsa non sunt evidenter vera: sed antecedenter ad fidem sunt tantùm evidenter credibilia: iis autem suppositis SS. Patres evidenter deducebant veritatem religionis nostræ, sed evidentiâ tantùm consequentiæ, non consequentis. Unde, quando SS. Patres dicunt, Ecclesiam etiam clausis oculis posse inveniri: esse rem claram, & apertam, quænam fides sit sequenda: non esse dubitandum, quænam sit amplectenda: tantùm insanos, & stultos contradicere: Ecclesiam esse plenam fulgore: quando etiam Ecclesiæ applicant illud *Sap. 6. v. 13. Clara est, & quæ nunquam marcescit sapientia, & facile videtur ab his, qui diligunt eam; & invenitur ab his, qui quærunt illam*: omnia explicari debent de evidentia credibilitatis, & credentitatis; nam etiam clausis oculis potest Ecclesia inveniri, si volumus prudenter agere: clarum, & indubium est, nos debere sequi Ecclesiam, quam prudenter sequi possumus: & stultorum est, agere imprudenter: facilè etiam invenitur Ecclesia à prudenter quærentibus: ejusque signorum fulgor omnem orbem illustrat.

477. Ob. 6. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis: ergo etiam aliis esset evidens, si diligenter, & piè motiva perpenderent. Confir. Potest esse, quòd etiam aliis sit evidens, sed ipsi evidentiam non advertant: ergo nulla est ratio adducta *n. 463.* Resp. dist. ant. Hominibus valde piis est evidens veritas religionis, si habeant applicationem extraordinariam testimonii Divini. conc. ant. si tantùm habeant applicationem ordinariam. neg. ant. & cons. Hoc tamen addo, quòd, sicut aliquando passione, e. g. metu, potest excludi omne dubium, etiam imprudens; quia non sinitur homo attendere ad motiva contraria: ità etiam idem dubium ex eadem ratione possit excludi vehementi propensione in DEUM: consequenter potest contingere, ut etiam antecedenter ad fidem (nam per actum fidei certum est, debere excludi omne dubium, etiam imprudens deliberatum) excludatur, in homine præsertim valde pio, omne prorsus dubium, etiam imprudens: verùm hoc non provenit, ex evidentia, & exigentia, aut merito motivi, sed ex affectu voluntatis, qui non venit ad rem.

Ad confir. neg. ant. Evidentia vera non potest latere, nec stare cum obscuritate: certè, cum viri sanctissimi, & doctissimi fateantur, se evidentiam in se non agnoscere, non est credibile, quod ea detur. Econtra potest quis faciliùs decipi, & putare, rem esse evidentem, dum talis non est: & hoc contingit adversariis, putantibus, se evidentiam habere, dum non habent: qui insuper, dum exigunt hanc evidentiam, tanquam necessariam, debent necessariò revocare practicè, quod docent speculativè; aliàs non haberent debitam animi præparationem, de qua *n. 463. & 468.* consequenter neque possent elicere actum fidei.

478. Ob. 7. Evidens est, nos vel nullo modo decipi circa religionem, vel à DEO decipi, juxta famosum illud dictum Richardi à S. Victore *l. 1. de Trinit. c. 2. Domine, si error est, à te ipso decepti sumus:* sed evidens est, nos non decipi à DEO: ergo. Confir. Judæi habuerunt evidentiam de veritate suæ religionis ob facta vera miracula: ergo etiam eandem habent Christiani, qui habent miracula paria. Resp. neg. ma. id enim non est evidens, sed tantùm est evidenter credibile, antecedenter ad actum fidei; quia scilicet nulla est ratio prudenter dubitandi de veritate miraculorum &c. postea autem per ipsum actum fidei est cuique fideli, non quidem evidens, sed tamen certum, se nullo modo decipi. Ad confir. nego, quòd omnes Judæi habuerint evidentiam; nam multi fuêre increduli, ex iis præsertim, qui miracula ipsi non viderunt, sed tantùm audierunt: sicut multi etiam viderunt miracula Christi, & non crediderunt. Cæterùm, etsi aliqui habuissent evidentiam in attestante, nobis id non adversaretur; quia tantùm negamus, evidentiam haberi universaliter.

479. Ob. 8. Evidens est, eam religionem esse veram, quæ pro se habet veras prophetias: talis est nostra: ergo. Confir. Evidens est rursus, eam religionem esse veram, quæ propagata est per vera miracula: talis iterum est nostra: ergo. Resp. dist. ma. si sit evidens, illas prophetias esse impletas, & quidem auctore DEO. conc. ma. si hoc non sit evidens, sed solùm evidenter credibile. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Cùm multi Judæi negent, eas esse rite impletas, imò (licèt imprudenter) trahant in alios sensus, non est evidens, eas esse impletas, præsertim auctore DEO. Ad confir. dist. ma. si sit evidens, ea esse miracula vera, & pro nostra religione facta. conc. ma. si hoc non sit evidens. neg. ma. & dist. sic mi. neg. cons. Judæi dicebant, esse opera dæmonum, vel tantùm fictitia &c. hæretici etiam dicunt, Catholicos miracula tantùm fingere: in quo quidem imprudenter, non tamen evidenter falsum loquuntur.

480. Dices 1. Quòd DEUS non possit permittere, ut dæmon toti orbi illudat falsis miraculis: ergo evidens est, nostra miracula facta esse auctore DEO. Resp. inprimis neg. suppositum; non enim toti orbi illuderetur; quia plurimi, hoc est, omnes non Christiani, nondum credunt, nostra miracula esse vera: si autem per totum orbem intelligis orbem Catholicum, neg. ant. quia non est evidens, quòd DEUS non habeat justum titulum permittendi, ut dæmon decipiat homines suis præstigiis, ità, ut putent, miracula vera esse facta pro sua religione, quæ tamen, vel non sint vera miracula, vel non sint facta pro ipsorum religione: quanquam prudenter suspicari nemo possit, quòd DEUS id de facto permittat; quia hæc ipsa miracula, quæ tam constanter referuntur, per omnia tempora, nemo prudenter potest suspicari, tantùm esse ficta; aliàs de omnibus ferme rebus suspicari poterimus, eas esse fictitias.

481. Dices 2. Ex hoc saltem est evidens, nostram religionem solam esse evidenter credibilem: sed est etiam evidens, quòd DEUS non possit permittere, ut illa religio, quæ sola est evidenter credibilis, sit falsa: ergo est evidens, nostram esse veram. Resp. iterum neg. mi. quia non est evidens, quòd DEUS non habeat justum titulum id permittendi: sicut de facto habet ex peccato originali justum titulum permittendi, ut multi dentur negativè infideles, ùt teste Gormaz *de virt. Theol. n. 746.* docet D. Thomas, & communis Theologorum.

Quòd autem peccatum originale non sit titulus permittendi, ut Ecclesia falsa appareat præ omnibus aliis evidenter credibilis, & quòd neque detur alius titulus hoc permittendi, inferimus ex his ipsis motivis credibilitatis, saltem tanquam evidenter credibile, licèt non tanquam evidenter verum; non enim est prudenter credibile, quòd, positis tot signis, DEUS tamen velit permittere talem errorem. Ex hac autem responsione non velis inferre, quòd sic etiam non sit ampliùs evidens, ullam omnino religionem veram dari in mundo; nam, quòd detur aliqua vera religio, probatur non tantùm ex signis credibilitatis &c. sed etiam ex consensu omnium omnino mortalium, saltem non extremè barbarorum, aut malorum: quo etiam consensu firma stant prima principia: at consensus hominum non est ità universalis circa religionem Catholicam. vide etiam dicta *n. 220. & 257.*

482. Ob. 9. Argumenta, quæ probant, religionem nostram esse evidenter credendam, etiam probant, eam esse evidenter veram: ergo absolutè est evidenter vera. prob. ant. evidens est, DEUM non posse præcipere, ut credatur religio falsa: ergo, si est evidens, quòd nostram debeamus credere evidens etiam est, quòd ea sit vera. Resp. neg. ant. Longè aliud est, esse evidenter credibile, & credendum: aliud, esse evidenter verum: illud significat tantùm, posse, & debere me, eam rem credere: istud significat, actum, quem circa tale objectum elicio, esse necessariò verum: potest autem contingere, ut possim, & debeam (si prudenter agere velim) aliquam rem credere, vel actum aliquem circa eam elicere, qui tamen non sit necessariò verus: sic, si vir gravis aliquid dicat, de quo non est suspicio, eum falli, aut fallere, possum, & debeo, prudenter credere: non tamen id est evidenter verum. ad prob. dist. ant. evidens est, DEUM non posse id præcipere per se. conc. ant. per accidens. neg. ant. & cons. quia non est evidens, an hæc obligatio proveniat ex dictamine conscientiæ veræ, an tantùm erroneæ: quanquam sit evidenter credibile, eam provenire ex dictamine conscientiæ rectæ, sive veræ.

483. Ob. 10. Evidens est, aliquam veram religionem esse in mundo: sed etiam evidens est, omnes religiones præter Catholicam esse falsas: ergo evidens est, hanc esse veram. Resp. Aliqui negant. ant. & dicunt, non esse evidens, quòd aliqua religio, quoad totum saltem complexum suorum articulorum, sit vera: at hæc responsio mihi semper visa est esse difficilis, nec satis congruere cum conceptu, quem habemus de suavi providentia DEI. vide *n. 220. & 257.* unde neg. mi. non enim est evidens, esse falsum philosophismum, seu, ùt alii vocant, Theismum, vel Deismum, qui est illa secta, quæ tantùm credit DEUM unum, & alia, quæ lumen naturale purum dictat credenda: nihil autem credit supernaturale. De hac secta non est evidens, sed tantùm evidenter credibile, quòd sit falsa: & certè saltem naturaliter evidens esse non potest, debere credi aliquid supernaturale; quia cognitio evidens supernaturalium superat vires naturales.

484. Instabis. Evidens est, debere credi aliquid supernaturale; ergo philosophismus est evidenter falsus; quia illa religio est evidenter falsa, quæ negat aliquid evidenter verum.